

Les mutacions de la societat balear

GABRIEL BIBILONI

L'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears (1983) proclama, a l'article tercer, que la llengua catalana, pròpia de les Illes Balears, tindrà, juntament amb la castellana, el caràcter d'idioma oficial. Aquesta solemne proclamació, que suposa en el pla teòric un canvi d'extraordinària envergadura, no ha suposat en el pla real cap modificació substancial de la situació sociològica de la llengua, que continua essent la mateixa que abans de la declaració de la seva oficialitat.

Els darrers 50 anys, les Illes han experimentat una mutació sociolingüística extraordinària i alarmant. Cinquanta anys enrere, les Illes Balears constituïen una societat lingüísticament homogènia, on la totalitat de la població parlava en català les 24 hores del dia, on l'espanyol reduïa el seu ús a uns àmbits burocràtics i distants i era sentit com un idioma foraster que es parlava amb accent i sense espontaneïtat. Ara les Illes viuen un procés de substitució lingüística clarament observable i que avança a un ritme inquietant. El factor desencadenant més important n'ha estat la immigració, produïda amb l'expansió econòmica dels anys cinquanta i seixanta, que ha alterat en profunditat l'estructura demogràfica de l'arxipèlag. Interioritzada pels autòctons la superioritat de l'espanyol, la relació entre la gent del país i els immigrants ha estat sempre i és en espanyol, i aquesta és, a més, amb tota regularitat la llengua familiar dels matrimonis mixtos, que produeixen només fills monolingües hispanòfons. A això cal sumar l'acció espanyolitzadora de la televisió i, especialment, de l'escola, on l'idioma ambiental dominant és l'espanyol.

La societat balear (catalanoparlant) està còmodament instal·lada en el seu comportament diglòssic i es resisteix a canviar les coses: han dedicat la seva vida a l'adquisició i al perfeccionament de l'idioma amb què s'han promogut socialment, i no estan disposats a fer una altra vegada l'esforç; no és estrany que siguin catalanoparlants els qui reaccionen sovint amb histèria davant les propostes vertaderament normalitzadores. Per això els dirigents d'aquesta societat han respost a les demandes de normalització que formulen els sectors més conscients amb una normalització simbòlica que pretén fer del català una llengua *protegida* en àmbits residuals. El català és, de cada cop més, una llengua símbol, llengua de rètols i de capçaleres, de noms de comerços i de noms d'institucions. Comerços i institucions, com restaurants, botigues, alguna Caixa, ajuntaments i el mateix Govern Balear, que, a part el seu títol (o subtítol), funcionen de manera pràcticament total en espanyol.

Certament aquesta situació és més aviat referida a la capital, que concentra la meitat de la població de les Illes, i a alguna altra ciutat important. Per sort, als pobles el procés va molt més endarrerit, tot i que això és un fet tranquil·litzador només relatiu.

Cal dir també que hi ha fets francament positius, com la recuperació i generalització entre els joves del nom unitari de la llengua, la possible acció normalitzadora de TV3 (llàstima que TV3 no ho entengui) i l'aparició de noves fornades de joves conscients decidits a treballar amb fermesa per fer del català una llengua en plenitud. En ells hi ha l'esperança.